

VADON FESZTIVÁL

Fenntarthatósági tippek
és programok
természetismereti
fesztiválokhoz

Falka Napok

supported by

• Visegrad Fund

BEVEZETŐ

©Bódis-Pál

Mindannyiunknak megvan a lehetősége arra, hogy az egyre súlyosbodó környezeti válság csökkentéséből kivegye a részét. Ez ugyanúgy igaz az egyénekre, vállalatokra, országokra, de akár egy rendezvényre is. Annak mérése azonban, hogy egy rendezvény mekkora mértékben terheli a környezetet, és mennyivel tudjuk csökkenteni ezt a terhelést, már egy összetettebb kérdés.

A környezetterheléssel kapcsolatban általában az ökológiai lábnyom fogalmát szoktuk hallani, amely területnagyságban mutatja be az erőforrásigény mértékét. Ezt azonban a statisztikai adatok elérhetősége miatt elsősorban országokra és azok alapján egyénekre számolják ki. Vállalatok, rendezvények esetében a karbonlábnyom kiszámítása a bevett gyakorlat, mivel ez alapján jobban összehasonlíthatók az egyes, azonos szektoron belüli vállalatok (pl. CO₂/bevétel), rendezvények (pl. CO₂/fő). A kar-

bonlábnyom azt fejezi ki, hogy az egyes tevékenységekhez mekkora üvegházhatásúgáz-kibocsátás (továbbiakban ÜHG-kibocsátás) köthető. Fontos azonban kiemelni, hogy emellett az egyes tevékenységeknek más káros hatása is lehet (pl. légszennyezés, vízszennyezés), ugyanakkor az ÜHG-kibocsátás csökkentésével azok mértéke is csökken.

A természetismereti fesztiválok hosszú távú célja a környezet- és természetvédelem, így célszerű minimalizálni a környezetterhelést a rendezvény során.

Az alábbi útmutató abban nyújt segítséget, hogy sorra veszi azokat a területeket, amelyek egy fesztivál esetében ÜHG-kibocsátással járnak, és tanácsot ad, hogy az adott terület kibocsátása milyen eszközökkel csökkenthető. Ezen túl pedig programjavaslatokat is teszünk azok számára, akik természetismereti fesztiválokat szeretnének szervezni.

KÖZLEKEDÉS

A közlekedési és szállítási szektor Magyarországon az összes ÜHG-kibocsátás 22%-áért felelős, ennek közel felét a személyautók adják. Ráadásul a nitrogén-oxidok és a szálló por kibocsátása miatt nem csak az üvegházhatás fokozódásához járul hozzá, de a levegő minőségét is jelentősen rontja.

A fesztiválok lábnyomát nagy mértékben növeli a közlekedés, hiszen a résztvevők általában nagy távolságból érkeznek, és a kisebb, vidéki fesztiválok esetében általános, hogy tömegközlekedéssel való megközelítésük nehézkes az autózáshoz képest. Éppen ezért talán nem is meglepő, hogy például az Egyesült Királyságban a fesztiválok összes kibocsátásának 80%-a a közlekedéshez köthető, annak pedig kétharmadért a személyautók a felelősek.

Ezért a legnagyobb kibocsátás-csökkentést azzal lehet elérni, ha a látogatókat ösztönözzük a tömegközlekedés használatára és az autómegosztásra. Nagy-

szabású fesztiválok esetén az esemény főbejáratánál található személyszállítók legyenek zöld taxik (elektromos autók). A fesztiválra történő utazáshoz pedig hagyatkozzunk az autómegosztásra (pl. Oszkár vagy BlaBlaCar). Általánosságban elmondható azonban, hogy a tömegközlekedési alternatívák közül a vasút a legkevésbé környezetterhelő. A fesztiválszervezők előzetesen érdeklődjék meg a MÁV-nál a kerékpárszállítás lehetőségeit, és ennek részleteit tudatosan kommunikálják a résztvevők felé. Sok napos fesztivál esetén a helyszínen érdemes kerékpárkölcsonzót üzemeltetni.

ÖSZTÖNZŐK

Ha a fesztiválozó telekocsival vagy tömegközlekedéssel jött és azt igazolja (visszaigazoló email vagy menetjegy), akkor kaphat egy kupont, amelyért cserébe valamilyen ajándék jár. (Fontos lenne, hogy az ajándék ne egy újabb szóróajándék legyen, ami felesleges cikkek felhalmozását ösztönzi, hanem például kedvezmény a jövő évi fesztiválbérlet árából vagy telekocsi kupon stb.)

VILLAMOSENERGIA

A villamosenergia-termelés a közlekedéshez képest hasonló mértékben járul hozzá az ÜHG-kibocsátáshoz Magyarországon, körülbelül az összkibocsátás negyedével.

JAVASOLT INTÉZKEDÉSEK:

- Bérelt helyszínen korlátozottan megvalósítható, de egy esetleges hosszú távú szerződés esetében a helyszínen lévő napelemes beruházással csökkenthető a fesztivál villamosenergia-felhasználáshoz köthető karbonlábnyoma.
- Függetlenül a bérelt helyszínen éves villamosenergia-fogyasztásától és az arra vonatkozó esetleges szerződéstől, de érdemes megvizsgálni, hogy van-e lehetőség a fesztivál által felhasznált villamos energiát zöld forrásból beszerezni az energiakereskedőtől (származási garancia által).
- Habár mennyiségben nem feltétlenül számottevő, a látogatók fogyasztása - például a mobiltelefonok töltésén keresztül - is jelentős lehet. A mobiltöltés fenntarthatóvá tétele lehetséges napelemes mobiltöltő szigetek felállításával.

A fesztiválok elsősorban a hangosítás és a világítás miatt jelentős villamosenergia-felhasználók, az egyesült királyságbeli adatok szerint a fesztiválon belüli kibocsátás közel kétharmada ehhez köthető.

Habár első ránézésre a villamosenergia forrása a felhasználó számára adottságnak tűnhet, több mód is van annak biztosítására, hogy a fesztiválon felhasznált villamos energia minél nagyobb mértékben származzon megújuló forrásból.

SunCrafter napelemes mobiltöltő sziget (Németország)

© Facebook/SunCrafterSolarGeneration

ÉLELMISZER

Globális szinten az élelmiszertermelés felelős az összes ÜHG-kibocsátás 26%-áért. A hústermelés ennek a 15%-át teszi ki, miközben az összes mezőgazdasági terület 80%-a is az állattartást szolgálja. Azonban nagy különbség van az egyes haszonállatok között: 1 kg marhahús előállításához átlagosan nyolcszor több területre van szükség, mint 1 kg csirkehús előállításához. Az élelmiszerek feldolgozása és szállítása is jelentős kibocsátó: az élelmiszeriparhoz köthető összes kibocsátás 18%-át ez adja.

A fenti adatokból egyértelműen következik, hogy étkezésünket egy fesztivál esetén is úgy tudjuk fenntarthatóvá tenni, ha kevesebb húst eszünk, és húsigényünket elsősorban szárnyasok fogyasztásából fedezzük. A növényi alapú étkezéskor pedig kulcsfontosságú, hogy lehetőleg szezonális és helyi élelmiszereket fogyasszunk.

Ennek megfelelően egy fesztivál is képes az élelmiszer-kínálatát fenntarthatóbbá tenni. Például a norvég

Øya Festivalon biztosítják a vegán ételekhez való könnyű hozzájutást, a svéd Way Out West könnyűzenei fesztiválon pedig már kizárólag húsmentes ételeket lehet fogyasztani.

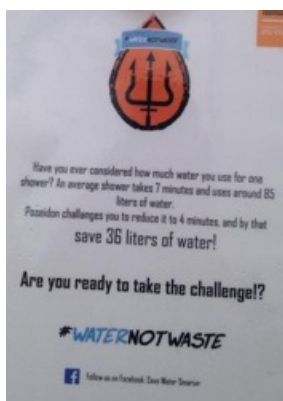
A helyi étel különlegességére fontos vonzóerőként lehet tekinteni egy természetismereti fesztiválon is, ezért ezeket természetesen nem kell elvetnünk. Azonban nagyon fontos, hogy ezek mellett is legyenek elsősorban növényi alapú alternatívák a fesztiválozók számára.

JAVASOLT INTÉZKEDÉSEK:

- Vegetáriánus/vegán ételek biztosítása
- Az ételudvarban minél inkább elősegíteni a szezonális, helyi alapanyagok használatát
- Ideiglenes termelői piac kialakítása a fesztiválon a környékbeli termelőkkel együttműködve. Ez tehermentesítené az éttermeket, helyi kisboltokat, miközben segítene összekötni a helyi kínálatot a kereslettel - akár hosszú távon is.

VÍZFELHASZNÁLÁS

Egy átlagos városi magyar háztartás naponta kb. 500-600 liter vizet fogyaszt. A vízfelhasználást jelentősen tudjuk csökkenteni, például a mellék-helységek megfelelő kialakításával.

Egy vécélehúzással 8-10 liter ivóvizet használunk fel, de a WC-eket alternatívaként a komposztvécék használata is helyettesítheti. A vízfogyasztásához ráadásul ÜHG-kibocsátás is kapcsolódik, hiszen az ivóvízhálózat, a szennyvízelvezetés,

a működtetett szivattyúk energiafelhasználása számottevő (kb. 0,35 kg CO₂eq/m³ ivóvíz esetén, 0,7 kg CO₂eq/m³ szennyvíz esetén). A műanyagpalackokból fogyasztott ital pedig jelentősen hozzájárul a fesztivál hulladéktermeléséhez.

©Facebook/Save Water Smarter

JAVASOLT INTÉZKEDÉSEK:

- Utazásunk során kevésbé bízunk meg a helyi csapvíz minőségében, ezért a fesztivál területén is érdemes felhívni a figyelmet az ottani csapvíz jó minőségére, esetleg hivatalos vizsgálatnak alávetni.
- Víztakarékos zuhanyfejek, csapfejek használata.
- Komposztvécék használata.

Példák a dániai Roskilde és az egyesült királyságbeli Shambala fesztiválon kihelyezett tudatoságnövelő plakátokra

HULLADÉK

A zenei fesztiválok esetében a leglátványosabb környezetkárosítást a felhalmozódott hulladék mennyisége jelenti. Az Egyesült Királyságban például egy fesztiválózó átlagosan 2,8 kg hulladékot termel. Ez sajnos egy természetismereti fesztiválra is jellemző lehet. A hulladék közvetlenül és közvetve is szerepet játszik a klímaváltozásban. A hulladék kezelése, a szállítás, a hulladéklerakókban a biológiailag lebomló hulladékokból felszabaduló metán közvetlenül hozzájárul a felmelegedéshez. Noha a fém-, műanyag- és papír-hulladékok elvileg újrahasznosíthatók, annak csak egy részét hasznosítják újra ténylegesen. Ezért is kiemelten fontos, hogy kövessük a hulladékpiramis elvét: a legfontosabb, hogy megelőzzük a hulladék keletkezését, illetve újrahasználjuk a terméket, ez után következik csak az anyagában történő újrahasznosítás.

A fesztiválok esetében a legtöbb hulladék az étel- és ital-fogyasztáshoz kapcsolódik. Ezzel kapcsolatban az alábbi intézkedéseket javasoljuk:

MEGELŐZÉS:

- Minél kevesebb olyan étel és ital értékesítése, amely után hulladék keletkezik (pl. dobozos sör, üdítő) – helyettük a re-poharat, csapolt- és folyóitalokat részesítsük előnyben
- Otthonról hozott étkezés, kulacs népszerűsítése
- Globálisan az összes étel- és ital 30%-a hulladékként végzi. Ezért érdemes megfontolni kisebb étel- és ital- adagok kedvezőbb áron való biztosítását is.

ÚJRAHASZNÁLAT:

- Egyszer használatos műanyag táányérok és evőeszközök betiltása, a rendezvény területén pedig a saját ételtárolók engedélyezése. Érdemes esetleg a környékbeli büfékkel is felvenni a kapcsolatot, hogy lehetőleg ők is engedjék meg a saját csajka és étkezés használatát.
- Alternatívát kínálhat az exkluzív dizájnnal nyomott fesztiválcajka és evőeszköz-készlet árusítása - noha mindig fenntarthatóbb a saját, meglévő eszközök használatának ösztönzése.
- A dizájnt érdemes úgy kialakítani, hogy a csajka gazdája felírhasssa a nevét az eszközre, így elkeveredése esetén visszatálhat az eredeti gazdájához.

- A fesztivál idejére külön mosogatószigeteket lehet kialakítani, hogy az otthonról hozott ételtartókat/poharakat/evőeszközöket el tudják mosni a fesztiválózó. Ezeket érdemes külön kommunikálni is.
- Eldobható eszközként pedig a préselt fa evőeszközök felkínálását ajánljuk, mivel azok kevésbé terhelik a környezetet, mint a műanyag.
- Kizárólag betétdíjas re-poharak, palackok használata. Ezeket érdemes úgy kialakítani, hogy rá lehessen írni a tulajdonos nevét, illetve olyan kampóval vagy gumigyűrűvel ellátni, amivel a fesztiválózó rögzíteni tudja az övéhez, táskájához.
- Kihívás: ha a fesztivál végéig ugyanazt a re-poharat/re-tányért/re-palackot használta valaki, akkor valamilyen jutalomban részesül (fontos, hogy az ajándék ne egy újabb szóróajándék legyen, ami felesleges cikkek felhalmozását ösztönzi, hanem például kedvezmény a jövő évi fesztiválbérlet árából, ingyen étkezés stb.)

ÚJRAHASZNOSÍTÁS:

- A szerves hulladék külön gyűjtése a fesztivál területén.
- Szelektív hulladékgyűjtés a fesztivál teljes területén (ügyelni kell arra, hogy a szelektíven gyűjtött hulladék elszállítás közben is az maradjon!)

Az étkezésen kívül még több területen lehetőség van a hulladék keletkezésének megelőzésére:

- Belépők, poszterek, szórólapok stb. újrahasznosított papírra nyomtatása. Kisebb fesztivál esetén pedig néhány ponton elhelyezett nagyobb hirdetőtáblák (vagy kivetítő) a fesztivál programjával. Így mellőzhető a több száz példányban nyomtatott programfüzet.
- Az újrapiapírra nyomtatott programfüzetet minimális összegért cserébe lehessen csak megvásárolni, vagy legyen csak mobilapplikációban elérhető a program. A bevételből a fesztivál fenntarthatósági törekvéseit lehetne finanszírozni.
- A cigarettacsikk súlyosan szennyezi a talajt: egyetlen darabja akár 500 liter vizet is képes beszennyezni, lebomlásához pedig 10-12 évre van szükség. Emiatt érdemes lenne a csikkkel való személtelés terén növelni a tudatosságot esetleg exkluzív dizájnnal ellátott, hordozható csikk-tartókat árusítani.

SZEMLÉLETFORMÁLÁS, TERMÉSZETVÉDELEM

Egy huszonegyedik századi fesztiválnak már nem csupán szórakoztatnia kell a közönséget: a minőségi időtöltéshez feltétlenül szükséges az értékteremtés is. A modern fesztiválok hosszú távon gondolkodnak, amelyhez hozzátartozik a progresszív szemlélet, a példamutatás és a felelősségvállalás nem csak a fesztiválozók egészségéért, de a fesztiválnak ott-hont adó környezetért is.

Az ökoszisztémák azon folyamatait és struktúráit, amelyek révén a természet javakat és szolgáltatásokat nyújt az emberiség számára, ökoszisztéma-szolgáltatásoknak nevezzük. Ilyenek például a tiszta ivóvíz és levegő, a megfelelő mikroklíma vagy a különböző rekreációs lehetőségek. Ezeknek a javaknak az értéke világszinten a 125 milliárd dollárt is eléri. A máskülönben természet által ingyen nyújtott szolgáltatásokból egy fesztivál is jócskán profitálhat, éppen ezért érdeke megőrizni és a körülményekhez képest akár javítani is azt a környezetet, amely teljes pompájában várja vissza a látogatóit évről évre.

A destruktív szórakozási formákat fel kell, hogy váltsa egy újfajta szórakozási kultúra, ezért a szem-

léletformálásra való törekvéseknek is át kell hatnia a fesztivál rendezésének minden aspektusát.

EHHEZ A KÖVETKEZŐKET JAVASOLJUK:

- Motiválás tiltás helyett: sokkal előremutatóbb, ha a látszólagos korlátozásokat nem tesszük kötelezővé, de motiváljuk a látogatókat azok betartására, igénybevételére. Például a Sziget Fesztiválon éveken keresztül lehetőség volt visszavinni a műanyag sörsőpoharakat ajándékokért, ajándék sörért cserébe.
- Mindenhol érdemes hangsúlyozni a fenntartható alternatívákat, amelyeket a fesztivál nyújt (pl. vehetsz környezetbarát sampont, ha elfogyott a sajátod; a csapból folyó víz iható stb.). Ezek a törekvések kiválóan kommunikálhatók, miközben a fesztivál alapértékeit hangsúlyozzák.
- A nem-formális megközelítések mellett érdemes olyan természetvédelmi előadásokat, beszélgetéseket, kirándulásokat is tartani a helyi nemzeti park igazgatósággal együttműködésben, amelyek a fesztiválnak otthont adó környezet természeti értékeinek bemutatását, megismertetését célozzák. Ez segítheti a fesztiválozók elköteleződését a helyi értékek megóvása mellett.
- A napközbeni elfoglaltságot keresők számára remek alternatíva lehet egy fenntarthatósági tematikus kiállítás megszervezése.
- Kihívások: a fesztiválozók fenntarthatóságra való motiválása valamilyen öko-kihíváson keresztül.

FENNTARTHATÓSÁGI IRÁNYÍTÁS

A fenti javaslati listát általános magyarországi adatokra vagy külföldi fesztiválok adataira támaszkodva állítottuk össze. Azt, hogy az egyes területeknek pontosan mekkora a lábnyoma, illetve a fenti megoldások közül melyikkel lehet a legnagyobb mértékben csökkenteni a fesztivál lábnyomát, akkor lehet eldönteni, ha minél több pontos adat áll rendelkezésre a fesztivál karbonlábnyomát kitevő komponensekről.

A jövőben ennek érdekében érdemes pontosan mérni:

- A felhasznált víz mennyiségét, egyes tevékenységi körökhöz köthetően;

- a keletkezett hulladék mennyiségét, az egyes hulladékok arányát (fém, műanyag, papír, élelmiszer, vegyes), az újrahasznosított hulladék arányát;
- a fesztivál energiafelhasználását, lehetőség szerint az egyes tevékenységekhez kötődően;
- az utazást: a fesztiválozók, előadók és a stáb létszámát, utazásuk módját, hosszát;
- a zajszennyezést és a fényszennyezést.

Ezekre az adatokra támaszkodva évente javasoljuk elkészíteni a fesztivál fenntarthatósági jelentését, melynek alapján az eddig megtett lépések eredményei követhetők nyomon, illetve azonosíthatók a soron következő tennivalók.

Az ilyen fokú elköteleződéshez érdemes fenntarthatóságért felelős vezető/kolléga kinevezését megfontolni.

ELLENTÉTELEZÉS

Egy fesztivál széndioxid-lábnyomát nem lehet nulla csökkenteni. A fenntarthatósági jelentésben részletezett azon hatásokat, amelyeket nem lehet tovább redukálni, ellentételezéssel lehet kiváltani. Ennek lényege, hogy a fesztivál bevételéből olyan projekteket támogatnak, melyeknek igazolt széndioxid-elnyelő eredménye van, és a hozzáadott támogatás nélkül nem valósultak volna meg. Ilyenek

például az újraerdősítési vagy egyes megújulóenergia-projektek. Ilyen széndioxid-krediteket például a Gold Standard projektjeitől lehet vásárolni, de a kibocsátás ellentételezhető a WWF Magyarország Alapítvány élőhely-rekonstrukciós projektjének támogatásával is.

Ezen felül érdemes környezeti hatásvizsgálatot készíteni, még akkor is, ha ezt a hatóság nem írja elő. Ennek keretében bizonyos előzetesen azonosított hatások tekintetében készül elemzés.

TOVÁBBI LEHETŐSÉGEK

Fenntartható fesztiválok ISO standard: ISO 20121 Event Sustainability Management System. Az ISO szabványt meg kell vásárolni az abban található javaslatok megismeréséhez.

További információ: <https://www.iso.org/iso-20121-sustainable-events.html>

PROGRAMJAVASLATOK

A természetismereti fesztiválok szórakoztatnak és programokat ajánlanak az egész családnak, hosszú távú céljuk mégis az, hogy a résztvevők tudatosan és aktívan óvják a környezetüket a jövőben. Ehhez az elköteleződéshez a látogatók aktív bevonására van szükség. A következő fejezetben néhány klasszikus természetismereti programot ismertetünk. Fontosnak tartjuk azonban megjegyezni, hogy az ideális fesztivál a programok palettáját nézve is igen változatos. Hiába cél a természet- és környezetvédelem, a résztvevőket legtöbbször a változatos szórakoztató (pl. koncertek, filmvetítések), aktív pihenést nyújtó (pl. sportversenyek) és szakmai programok egyvelegével lehet hatékonyabban elérni. A szigorúan egy típusú programra (pl. túrák) épített események valószínűleg kisebb hatékonysággal fogják elérni az érdeklődőket.

© Patkó László

meg lehet ismerkedni az alkotókkal, akkor több embert is elérhetünk.

A természetismereti fesztiválok talán legkifejezettebb programja a szakmai előadás. Ez esetben érdemes arra figyelni, hogy sok és változatos előadástémával készüljenek a szervezők, amelyek egyenként nem haladják meg a 30-45 percet. Ezt követően néhány kérdés és akár egy hosszabb beszélgetés is következhet.

A fesztivál jó táptalaja lehet a hosszabb, szorosabb értelemben vett szakmai beszélgetéseknek is. A természethasználat különböző ágazatai (pl. erdészet, vadgazdálkodás, állattartás, természetvédelem stb.) közötti egyeztetések rendkívül fontosak, melyet elősegíthetünk kifejezetten szakmai partnerek számára megrendezett kerekasztal-beszélgetésekkel, workshopokkal.

© Patkó László

ELŐADÁSOK, FILMEK ÉS BESZÉLGETÉSEK

A természetfilm-vetítések esetén általában sok résztvevőre lehet számítani, a filmvetítéseket azonban érdemes összekötni közönségtalálkozóval vagy kerekasztal-beszélgetéssel is. Ha a filmvetítést követően

ÁLLANDÓ TEMATIKUS KIÁLLÍTÁSOK

A programkínálatot színesíthetik olyan kiállítások, melyek a rendezvény egész ideje alatt, akár este is, szabadon látogathatóak. A fesztivál előtt hirdethetünk például fotó- vagy rajzpályázatot, és a helyszíni díjátadót követően a pályaműveket az érdeklődők bármikor megtekinthetik - napelemek segítségével akár éjszakára is kivilágíthatók. Ebben az esetben gondoskodnunk kell róla, hogy a kiállított anyagok ellenálljanak a különféle időjárási viszontagságoknak. Szerencsére elérhető több professzionális, kifejezetten kültéri bemutatás céljából összerakott utazó kiállítás, ilyen például Máté Bence természetfotós kiállítása, de a Varázslatos Magyarország is szervezett már hasonlót.

VEZETETT TÚRÁK

© Patkó László

Egy természetismereti fesztivál esetében adja magát, hogy a résztvevőket megismertessük a helyi természeti értékekkel, melynek legegyszerűbb formája, ha különféle vezetett túrákon vehetnek részt.

A témáknak csak a képzelet szab határt, hiszen gyakorlatilag akármire rászabhatjuk őket, amivel a látogató a túra során találkozhat: az évszaktól kezdve, az épp virágzó növényeken keresztül, a nyomhatározásig bármi állhat a fókuszban.

© Patkó László

Ugyanakkor minden témánál ügyeljünk arra, hogy megfelelően képzett szakvezető tartsa a túrát (pl. helyileg illetékes nemzeti park igazgatóság természet-

védelmi őre, hivatásos vadász, erdész, biológus), hiszen kevés kellemetlenebb helyzet lehet annál, mint amikor az érdeklődő látogató kérdéseire nem tudunk felelni, vagy nem ismerjük pontosan a helyszínt. Arról nem is beszélve, hogy mennyivel szívesebb és érdekesebb egy ilyen túra, ha a szakvezető a saját élményeit, tapasztalatait is beleszövi a narratívába.

Érdeemes ezeket a túrák kis létszámmal és inkább többször elindítani, mert így például tudunk eszközöket (pl. lupé, keresőtávcső) és időt biztosítani a résztvevők számára, hogy elsőkézből szerezzenek élményeket a terepen.

Hiszen talán nincs is annál fontosabb kitétel egy ilyen túra megszervezésénél, mint hogy merjünk és tudjunk is elrugaszkodni a szokásos frontális megoldásoktól: az élményszerűség, a különböző érzékszervek bevonása, a tapasztalati tanulás sokkal maradandóbb tudást és hosszabb távú elköteleződést eredményez, mint egy sokadik hagyományos („unalmas”) túra, amiből csak az izomláz marad meg másnapra. Érdeemes eszközökkel, laminált határozókkal, bemutatóanyagokkal készülni, amelyeket adott esetben kis csoportlétszám esetén ki is tudunk osztani a résztvevőknek. A legjobb azonban, ha a legyártott segédeszközöket visszagyűjtjük, de az érdeklődők számára online is elérhetővé tesszük.

Néhány példa arra, hogy milyen fókusza lehet egy ilyen kirándulásnak, vezetett túrának:

- Geológiai és paleontológiai túra, mely a térség kőzeteire, ősmaradványaira koncentrálna
- Nyomhatározó túra, ahol megismerhetjük az erdő lakóinak leggyakoribb életjeleit, gipsszel kiönthetjük a nyomaikat
- Madárhatározás, hangfelismeréssel, távcsővel/spektívvel, gyűrűzéssel (engedélyköteles)
- Botanikai kirándulás herbáriumkészítéssel
- Éjszakai túra fénycsapdázással, denevérdetektorozással
- Éledő természet túra (pl. odúellenőrzéssel, ebihal megfigyeléssel)

© Patkó László

© Patkó László

MADÁRGYŰRŰZÉS

A látogatóknak mindig nagy élmény, ha testközelből is megfigyelhetnek bizonyos állatokat. Ennek az egyik legkézenfekvőbb módja, ha felvesszük a kapcsolatot egy helyi madarász csoporttal vagy a nemzeti park igazgatósággal, akik időről-időre egyébként is gyűrűznék

a madarakat (ne felejtsük: gyűrűt csak gyűrűzővizsgálóval rendelkező madarász helyezhet fel az állatokra!). Mivel a madarak általában a hajnali és szürkületi időben a legaktívabbak, a programot ilyen, talán kevésbé népszerű időszokban kell megtartani. A színpompás madarak kézből való elengedése azonban garantáltan kárpótolni fog minden résztvevőt a korai kelésért.

KISEMLŐSCSPADÁZÁS

A könnyen csapdázható élőlények közé tartoznak a kisemlősök is. Mivel azonban az emlősök jellemzően éjszaka aktívak, így a csalival ellátott csapdákat adott esetben már a program előtt ki kell helyezni, majd éjszaka néhány óránként ellenőrizni. Fontos, hogy

ez a program csak késő tavasztól-kora ősziig megvalósítható, hiszen ezek az apró élőlények a hidegben akár bele is pusztulhatnak abba, ha hosszabb ideig nem mozognak és

nem táplálkoznak. Itt is fontos a szakértelem, hiszen ezek az állatok akár komolyabb sérüléseket is képesek okozni szakavatatlan kezek között. A program alkalmas arra, hogy az olyan kevésbé népszerű élőlényeket, mint amilyenek a kistestű rágcsálók, közelebb hozza az érdeklődő közönséghez, valamint eloszlassa a velük kapcsolatos tévhiteket. Tekintettel arra, hogy több kisemlős faj (pl. cickányok) védett hazánkban, a program szervezése előtt a helyi illetékes nemzeti park igazgatósággal szükséges egyeztetni.

DENEVÉRDETEKTOROZÁS

Izgalmas programelem lehet a denevérdetektorozás is, ahol a látogatók egy talán kevésbé gyakran használt érzékszervük, a fülük által figyelhetnek meg egy ismeretlen világot. A denevérek ultrahangok segítségével vadásznak és tájékozódnak, melyet az emberi fül nem érzékel. A denevérdetektorozás során olyan műszereket használunk, melyek áthelyezik az egyébként nem hallható „dallamokat” olyan frekvenciatartományokba, amelyet már a résztvevők is érzékelnek. Mivel a denevérek által használt hangmintázatok és frekvenciák sok esetben határozóbélyegnek minősülnek, egy szakavatott fül vaksötétben is képes megmondani, milyen fajok repkednek a fejünk felett. A program emellett alkalmas arra is, hogy az olyan kevésbé népszerű élőlényeket, mint amilyenek a denevérek, közelebb hozza az érdeklődő közönséghez, valamint, hogy eloszlassa a velük kapcsolatos tévhiteket.

ERDŐMERÜLÉS

Izgalmas és újszerű programelem lehet a résztvevőket egy spirituálisabb utazásra invitálni, hogy a körülöttük levő természet segítségével meditáljanak, elmerengjenek az életük aktuális kérdéseiben. Fontos azonban, hogy az efféle erdőfürdőzéseket megfelelően képzett vezetőre érdemes bízni, hiszen az erdőmerülés sokkal

több, mint egyszerű „faölelgetés”. Eredeti japán rítusait, hagyományait azonban csak a képzett erdőfürdő-vezetők ismerik.

SPORT

Sokan szeretik a természetben eltöltött időt aktívan eltölteni, a természetben inkább a sportos kihívásokat keresik. Az ő számukra remek programelem lehet egy hosszabb teljesítménytúra vagy egy tájfutó verseny megszervezése. Mindkettőt színesíthetjük olyan elemekkel, melyek még az igénybe vett környezetnek is kedveznek: egyre népszerűbb program például a plogging, vagyis szemétszedő futás, mellyel egy izgalmas, új kihívást is beemelhetünk a sportolni vágyók látómezejébe, ezzel is átadva a mindennapos környezetvédelem üzenetét.

VISSZAADNI A TERMÉSZETNEK

Mindig tartsuk szem előtt, hogy ezek a programok az egészséges és kellően változatos ökoszisztéma nélkül nem valósulhatnak meg! Néha nem árt erre a résztvevőket is emlékeztetni, például olyan programelemek beemelésével, melyek kifejezetten a helyszíneként használt terület megtisztítását, javítását tűzik ki célul. Szedhetünk szemetet futóverseny nélkül is, ültethetünk (őshonos) facseteteket, vagy akár kihelyezhetünk madár- és denevérodúkat is. Fontos azonban, hogy bármit is szeretnénk „vissza-

adni a természetnek”, előtte a helyileg illetékes nemzeti park igazgatósággal egyeztessünk. Könnyen előfordulhat, hogy az általunk jónak tartott tevékenység a természet számára valójában káros (pl. idegenhonos fajok ültetése). Izgalmas „új” szemlélet a Leave No Trace („Ne Hagyj Nyomot”), amely arra ösztönzi a túrázókat, hogy úgy jöjjenek ki az erdőből, mintha soha nem is jártak volna benne.

TÁVCSÖVEK, MIKROSZKÓPOK ÉS LUPÉK

©Kalina Boyadzhieva / WWF-Bulgaria

Újabb dimenziókat nyithatunk meg az érdeklődők számára, ha olyan perspektívákat is elérhetővé teszünk számukra, melyekkel általában nem találkozunk. Szerencsére ezekhez már vannak

műszereink távcsövek, mikroszkópok és lupék formájában. Távcsövekkel és spektívekkel kiválóan lehet madarakat, de akár csillagokat is vizsgálni! Egy lupé segítségével az érdeklődők olyan apró részleteket is megvizsgálhatnak, mint egy moha vagy egy zuzmó küllemi bélyegei. Ha pedig egy mikroszkóphoz is hozzáférhetnek, az teljesen új világokat nyithat meg előttük. A mikroszkóppal vizsgálható objektumok száma végtelen, íme néhány példa, amely bizonyosan leköti a figyelmet a legkisebektől a legnagyobbakig:

- Bagolyköpet-elemzés
- Emlős szőrök határozása küllemi bélyegek alapján
- Vízminták vizsgálata
- Növényi és állati szövetek metszetei

©Conservation Media / WWF-US

BIOBLITZ

Közösségi, 24 órás fajleltározás városi parkokban a helyben lakók örömeire, és a természet védelmére. Így lehet összefoglalni azt a Nyugat-Európában sok országban terjedő mozgalmat, amely BioBlitz névre hallgat (blitz=roham). Ilyenkor akár tucatnyi szakértő járhatja be egy napon keresztül az általában kicsi, 10-20 ha kiterjedésű városközeli élőhelyet a lakosokkal együtt, és a nap végére igyekeznek egy fajlistát összeállítani a területről. A megközelítés ismeretterjesztő jellegű: nagyobb hangsúlyt kap a lakosság bevonása, mint a fajlista tudományos szempontú teljessége.

A BioBlitznek tehát három fő célja van, a benne részt vevők ugyanis:

1. Rácsodálkoznak a természet sokszínűségére, a fajok változatosságára, az élővilág komplexitására;
2. Ráébrednek az ökológiai rendszerek sebezhetőségére, törékenységére, fontosságára, valamint saját felelősségükre és szerepükre a rendszerben;
3. Megismerik a tudományos mintavételezés módszereit, mélyítik a természettudományos ismereteiket.

A BioBlitz-bázis az esemény központi helyszíne. Innen indulnak a vezetett túrák (pl. madarászat, kisméltóscsapdázás, denevérdetektorozás), itt vannak az állandó bemutatók és előadások (pl. a helyszínen gyűjtött flóra és fauna bemutatása, az erdei állatok nyomainak és életjeleinek bemutatója), és itt történik a begyűjtött fajok határozása is. A szakembereknek elkülönített hely áll rendelkezésére, ahol határozókönyvekből és különböző eszközökből (pl. nagyító, mikroszkóp, milliméterpapír) álló határozópontot építenek ki. Ide hozhatják a résztvevők a „mintáikat”. Egy „minta” lehet egy telefonos fénykép, applikációval (pl. iNaturalist) történő határozás, saját megfigyelés (pl. a résztvevő leírása alapján történő határozás), vagy esetenként begyűjtött példány is. Erre elsősorban a kistestű gerincteleneknél (pl. ízeltlábúak), illetve növényeknél (pl. egy fa levele) van lehetőség. A kézzelfogható mintákhoz a bázison a résztvevők gyűjtődényeket és borítékokat kérhetnek a szervezőktől. Ezekben történik a gyűjtés, a szakértők

meghatározzák a fajokat (képek, leírás vagy behozott példány alapján), majd a bemutatásukat követően a befogás helyszínén szabadon engedik azokat. Minden meghatározott „minta”, mint fajnév felkerül a BioBlitz táblára, ahol 24 órán keresztül gyűjtik a fajokat, majd a 24. óra végén összesítik őket.

©Patkó László

FORRÁSOK:

- <https://www.eventbrite.co.uk/blog/academy/guide-greener-festival/>
- <http://www.powerful-thinking.org.uk/resources/the-show-must-go-on-report/>
- https://juliesbicycle.com/resource_hub/introducing-the-creative-green-tools/
- <https://www.theseus.fi/handle/10024/148752>

KAPCSOLAT:

Gigler Dóra
Környezeti nevelési szakértő
WWF Magyarország
dora.gigler@wwf.hu
+36 70 669 7805

Kiadja: WWF Magyarország – Budapest, 1141 Álmos vezér útja 69/A

Tervezte: Stég Design

Címlapfotó: Wild Wonders of Europe/Szergej Gorskov/WWF

Javasolt hivatkozás: Gigler D., Harmat Á., Kerpely K., Farkas M., Kokics V., Patkó L. (2021): Vadon fesztivál - Fenntarthatósági tippek és programok természetismereti fesztiválokhoz. WWF Magyarország. Budapest. 11 pp.

wwf.hu

facebook.com/wwfhungary

instagram.com/wwfmagyarország

youtube.com/wwfmagyarország

A projekt Csehország, Magyarország, Lengyelország és Szlovákia kormányainak társfinanszírozásában a Nemzetközi Visegrádi Alap támogatásával valósul meg. Az alap célja, hogy elősegítse a fenntartható regionális együttműködést Közép-Európában.